

מאי זרבבלס – סופרת יידיש בת עשר בארץ ישראל

העיתון קינדערפריינד היה דו־שבועון לילדים ולנוער, שיצא לאור בווארשה בשנים 1936–1939 בעריכתו של המורה והסופר משה טייכמאן. בנובמבר 1938 נדפס בו הסיפור 'נוסי', שכתבה ילדה בארץ ישראל בשם מאי זרבבלס. ואלו הם דברי ההקדמה של המערכת לסיפור:

מאי זרבבלס איז אַלט 10 יאָר און איז אַ געוועזענע שילערין פֿון דער באַראָבאָו שול אין וואַרשע. איצט איז זי אין פּאַלעסטינע און פֿון דאָרט האָט זי אונדז צוגעשיקט די דערציילונג, וואָס זי האָט אַליין געשריבן. מאַי זרבבלס היא בת 10, תלמידה לשעבר בבית ספר בורוכוב בווארשה. עכשיו היא בפלסטינה ומשם היא שלחה לנו את הסיפור שכתבה בעצמה.

סיפור נוסף של הסופרת הצעירה נדפס בעיתון זה באפריל 1939 תחת הכותרת 'וועלוועלע און רויזעלע'. דברי ההקדמה של המערכת לסיפור זה הם אלה:

אונדזער יונגע מיטאַרבעטערין, מאַי זרבבלס, האָט אונדז צוגעשיקט די דערציילונג פֿון תּל־אַבִּיב, וווּ זי וווינט די לעצטע יאָרן צוזאַמען מיט אירע עלטערן. הגם מאַיעלע לערנט אין אַ העברעישער שול, לעבט זי זיך אָבער בעסער אויס אין ייִדיש און שרײַבט שײנע ייִדישע דערציילונגען. וכתבתנו הצעירה מאַי זרבבלס שלחה לנו את הסיפור מתל־אביב, היכן שהיא מתגוררת עתה עם הוריה. הגם שמאילה לומדת בבית ספר עברי, שפת הדיבור הטבעית שלה היא יידיש והיא כותבת סיפורים נאים ביידיש.

מאי זרבבלס היתה בתו של איש פועלי־ציון־שמאל, יעקב זרבבל. כאמור בדברי המערכת של קינדערפריינד, החלה מאי את מסלול לימודיה בבית ספר 'בורוכוב' בווארשה. בתי הספר על שם בורוכוב בפולין נוסדו בידי פעילים ממפלגת פועלי־ציון־שמאל. הווה אומר: הם שילבו בחינוך ציונות וסוציאליזם. שפת ההוראה בהם היתה יידיש.

בתי הספר ביידיש בפולין היו מאוגדים בארגון אחד בשם ציש"א – צענטראַלע ייִדישע שול אָרגאַניזאַציע. הפעילים והמחנכים בארגון זה היו בונדאים (לא־ציוניים), פועלי־ציון־שמאל, פולקיסטים ואחרים. המשותף לכולם היה הרצון

לטפח בקרב תלמידיהם את שפת יידיש, ספרותה ותרבותה. העיתונים שיצאו לאור מטעמם עבור הילדים והנוער, השלימו את התמונה על ידי כך שעודדו סופרים ומשוררים לכתוב לילדים, ויחד עם זאת הכשירו קהל קוראים צעיר בשפה זו. בעיתונים אלו, כמו בתוכניות הלימודים של בתי הספר ביידיש, ניכרת המגמה הסוציאליסטית. בחלק מיצירות הספרות שנדפסו בהם נכתב על ילדים עניים, על הורים מובטלים שאינם מסוגלים לספק לבני משפחותיהם תנאי מחיה נאותים, על הניצול והלב הקשה של העשירים ועל הצורך בעזרה הדדית. גם בחיבורי הילדים ובמכתבים שהם שלחו למערכת עולים נושאים אלו.¹

והנה מסתבר מסיפוריה של הילדה מאי זרבבלס, שהיא לא זנחה את היידיש גם לאחר עלותה ארצה. זאת ועוד, בשני הסיפורים הנ"ל, שכתבה ופרסמה בילדותה, בולטים המסרים הסוציאליסטיים שהיא ספגה בביתה ובבית הספר.

הסיפור הראשון 'נוסי' הוא האופטימי מבין השניים. יש בו אזכור של עוני ואבטלה, אך הסוף הוא טוב. גיבור הסיפור הוא כלבלב בשם זה, שהובא מהעיר – בה לא היה לבעלת הבית די אוכל עבורו – אל הכפר. בכפר הוא גר יחד עם הילד שימעלע ומשפחתו, וחיוו היו נעימים. שימעלע הכין לנוסי מיטה מעץ, אחותו עלא הכינה לו כרית קטנה ושמיכתו היתה מגבת ישנה. יום אחד התערערה האידיליה, כאשר אביו של שימעלע חזר הביתה חפוי ראש – אין לו עבודה! המשפחה החלה במסע לחיפוש עבודה בעיר, וגם נוסי נסע עמם. אך עבודה לא נמצאה. נוסי לא הבין מהי עבודה ובמה חשיבותה ועלא, האחות, הסבירה לו:

אַרבעט, נוסי, איז, איז, אָט אזוי! ווען מען וויל האָבן געלט, מוז מען אַרבעטן, דאָס הייסט – מאַכן פֿאַרשיידענע זאַכן. דאָס איז זייער שווער. אָבער דערפֿאַר קריגט מען געלט.

עבודה, נוסי, היא, היא כן! כאשר רוצים כסף, חייבים לעבוד, זאת אומרת – לעשות דברים שונים. זה קשה מאוד. אבל בתמורה מקבלים כסף.

יום אחד חזר האב שמח לביתו. הוא מצא עבודה בבית חרושת לצמר. הסיפור מסתיים בכך ששימעלע מצא ברחוב עוד כלבלב קטן, מלוכלך, שילדים זרקו עליו אבנים. הוא הביאו הביתה, ואמו הסכימה שהוא יישאר. ומאז יש לנוסי חבר.

הסיפור השני של מאי זרבבלס – 'וועלוועלע און רויזעלע' – מספר על ילד שהופקד על ידי אמו לשמור על אחותו הקטנה רויזעלע, בזמן שהיא נמצאת בעבודה (לא נזכר אב בסיפור). וועלוועלע עושה זאת. לאחר שובה של האם מעבודתה הוא מתארח בבית חברו חיים, שהוריו עשירים. המספרת מתארת את תגובתו של וועלוועלע לעושר בבית חברו:

האָט אויף אים אַ שלאָג געטאָן די רייכקייט. ער האָט זיך אַרומגעקוקט: – גרויסע בילדער, צוויי גרויסע שענק מיט ביכער, דעם פֿאַטערס ביורקע, צוויי שיינע שטולן.

1 ראה הרחבה בספרי: בין העצים הירקקים: עיתוני ילדים בעברית וביידיש בפולין 1918-1939, הספרייה הציונית ומכון דב סדן, ירושלים 2006.

והעושר היכה בו. הוא הביט סביבו – תמונות גדולות, שני ארונות גדולים עם ספרים, שולחן הכתיבה של האב, שתי כורסאות נאות.

וכמובן שבחדר הפרטי של חברו חיים הוא רואה עוד רהיטים ואביזרים שהעידו על עושרם. בתחילה הוריד וועלוועלע ראשו מרוב קנאה בחיים, אולם לאחר מכן הוא עושה חשבון נפש ולא היה עוד מקנא בו כי:

חיימס טאַטע איז אַלע מאָל בייז און די מאַמע אומצופֿרידן. און ביי אים, וועלוועלען, איז די מאַמע צופֿרידן, זי באַרדינט געלט אויף עסן, זי האָט אַ שטוב מיט צוויי קינדער און זי האָט זיי אַזוי ליב! אַזוי האָט וועלוועלע געטראַכט בעת־מעשה און פלוצים אַ זאָג געטאָן: "איך בין גליקלעכער!".
ואבא של חיים תמיד רוגז והאם לא מרוצה. ואילו אצלו, אצל וועלוועלע, האם מרוצה. היא מרוויחה כסף עבור אוכל, יש לה בית עם שני ילדים והיא כה אוהבת אותם! כך חשב וועלוועלע בעת־מעשה ופתאום אמר: "אני מאושר יותר!"

אולם סופו של הסיפור הוא טראגי. אחותו של וועלוועלע, רויזעלע, חלתה. לאמו לא היה די כסף כדי לשלם לרופא, שסירב להגיע ולרפאה חננו. רויזעלע הקטנה מתה במחלתה. הסיפור מסתיים במשפט: "וועלוועלע האָט איינגענורעט דעם קאַפּ אין קישן און לאַנג, לאַנג געוויינט..." וועלוועלע השקיע ראשו בכרית ובכה זמן רב מאוד.

מכל הסיפורים שנדפסו בעיתוני הילדים בידיש באותה תקופה, זהו אחד הבודדים שמסתיים באופן כה טראגי, במותו של ילד מחמת עוני. ספק אם לסופר מבוגר היה אומץ לסיים כך סיפור, ולא להותיר כל תקווה בלב קוראיו הצעירים. מאי זרבבלס נקראה לימים מאיה זרובבל־אַרם. היא היתה, כאמור, בתו של יעקב זרובבל, סופר ומנהיג במפלגת פועלי־ציון־שמאל. מאיה נולדה בווארשה בשנת 1927, ובגיל 7 עלתה עם משפחתה לארץ ישראל. בארץ היא למדה בבית חינוך לילדי עובדים ובגימנסיה 'הרצליה' בתל־אביב. הוכשרה להוראה בסמינר למורים בבית־הכרם. במסגרת הכשרה מגויסת היתה בקיבוץ נירים בנגב. לאחר מכן עבדה כמורה בתל־אביב ובקרית שמונה. כתבה סיפורים קצרים וספרים הן בידיש והן בעברית. יצירותיה נדפסו בארץ, בצרפת ובארגנטינה.² על פי עדות של אחד מקרובי משפחתה, היא נפטרה לפני כעשר שנים בישראל.

2 פרטים אלו על תולדות חייה הם על־פי לקסיקון אופק לספרות ילדים, זמורה-ביתן, תל־אביב, תשמ"ו 1985.

